

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014
På Kolomoen i Vallset går en del av vår historie lys levende og heter Ola Bekken. Snart 91 år, men fremdeles svært oppegående og vital. Med glimt i øyet forteller han at han har jubileum - det er 70 år siden han forlot lærerskolen i Hamar med eksamenspapirene i hånda.

LEVENDE Historie

HA: TORIL B. ØSTVOLD

Ola Bekken åpner døra til «Koia» etter at jeg har banket på. Her finnes ingen ringeklokke som kan forstyrre freden. Huset ligger tett inn til veien, men ruver så visst ikke i landskapet. Det er som å stige inn i en annen tid - en forgangen tid - hvor vegger og inventar har sin egen historie å fortelle, støtter opp om Olas beretninger.

Jeg kan forstå hvorfor han kaller hjemmet sitt for «Koia». En liten stue med vedovn, kjøkken og kammer gjør atmosfæren intim og koselig, minner ikke så lite om en tømmerkoie i skogen. I det ene hjørnet av stua står et glasskap med utstoppede fugler. Et synlig bevis på Olas interesse for natur og dyreliv, hans liv i skogen. Ved siden av står et gammelt gedigent skrivebord som forteller sitt om et skrivende og lesende menneske - om læreren.

ET ÅRHUNDRE

På Toten, 3. september 1905, så Ola Bekken dagens lys for første gang. Like etter at han var døpt flyttet han sammen med sin mor, Hulda Bækken, til Vallset og vokste opp på gården Evendrubækken hos sine besteforeldre.

- Navnet ditt, undrer jeg. Hvorfor skriver du ikke Bekken med æ som din mor?

- Jeg ble offer for rettskrivingsreformen av 1917, ler Ola. Læreren min i barneskolen fortalte om valgfrie former med e og æ - og den «valgfrie formen» på navnet mitt ble altså Bekken med e. Du vet, læreren i bygda hadde myndighet den tida...

Med det samme vi er inne på navn: Det var Anders Hovden som var prest på Toten da jeg skulle døpes, og det var han som bestemte at Ola var et passende navn for meg.

I 1913 begynte Ola Bækken (med æ) på folkeskolen. Skolen holdt til i to små hus på den tiden forteller han. Småbørnskolen hadde klasserom i et privat hus. De fikk låne stua hos en gammel kone, som på skoledagene måtte leve i kjøkken og kammer. Småbørnskolen var første og andre klasse som ble undervist av Lærerinna annenhver dag. «Stor-skolen holdt til i et annet hus et stykke unna, og her regjerte Skolemesteren.

Fra 1918 kom bedre tider for skolebarn og lærere. Da ble den nye Hågenrud skole åpnet. Her kunne skolen bli en helhet, og

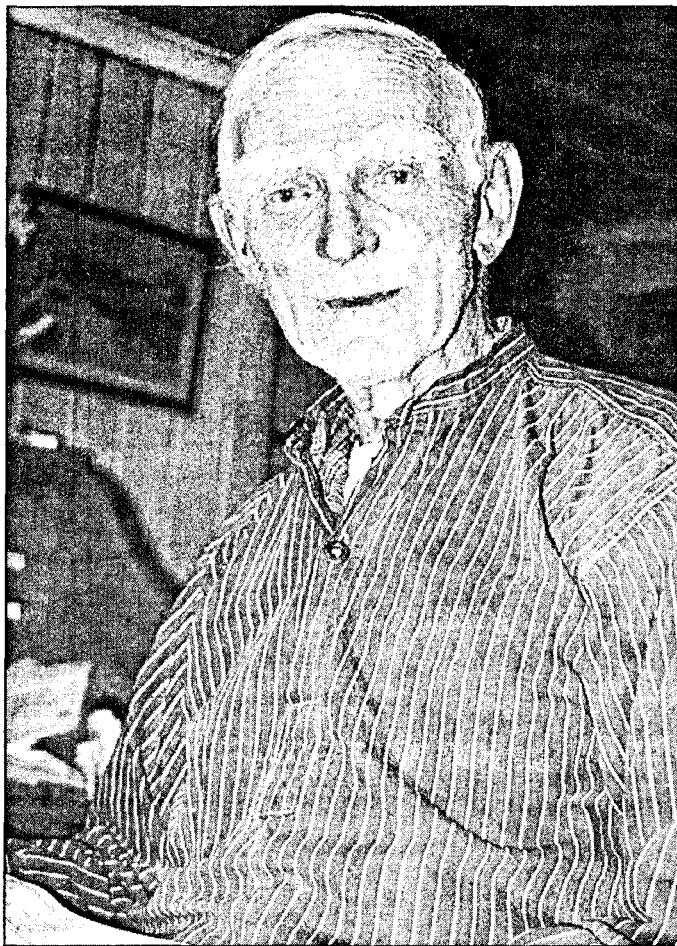
det var god plass: to klasserom og gymsal. Året 1920 gikk derfor Ola Bekken (med e) ut av en ny skolebygning, med «nytt» navn og mye ny viten etter sju års skolegang. Få år senere skulle han vende tilbake til den samme skolestua, men med den forskjellen at nå var det hans arbeidsplass og domène. Et sted der han selv skulle fungere som skolemester i sytten år.

Lærerskolen 1923-1926

For å få begynt på lærerutdanning i 1923, måtte man gjennom en opptaksprøve. Den skriftlige delen var en diktat forteller Ola, som fremdeles husker tittelen på oppgaven: «Reven og de sure rognebærene». Der ble rettskriving og ortografi vurdert, i tillegg kom en muntlig prøve.

På høsten samme år stilte unge Bekken opp til sin første dag ved Lærerseminariet, han hadde greid opptaksprøven. Andakt var første post på programmet denne dagen, deretter ble timeplanen utdelt og skolen var i gang. Seksti nye elever, fordelt på to klasser startet sin lærerutdanning på Hamar denne høsten.

Skoleåret varte fra september og ut juni, med seks dagers skoleuke og seks timer hver dag. Hver skoledag begynte med en salme i



LEVENDE HISTORIE: Ola Bekken (90) fra Vallset går rundt som en levende historie-bok. FOTO: TORIL B. ØSTVOLD

klasserommet.

- Det var nær sammenheng mellom skolen og kirken på den tiden, minnes Ola. Biskopen var stadig innom skolen, og vi hadde en prest som religionslærer. Ellers hadde vi alle skolefag. Jeg syntes at noen av fagene var tunge, men det kom kanskje av at jeg var litt for ung, undrer 90-åringen.

Han tenker likevel med glede tilbake på årene i lærerskolen, ikke minst på sang- og musikktime.

- Jeg var med i koret også, sier han og blir svært levende i ansiktet. Vi var rundt tredivestykker som klarte opptakskravene til Gustav Bøhn (musikk læreren), og vi sang på tilstelning og basarer. Mye morro var det - dessuten var vi ganske flinke!

SKOLEMESTER

- Så fikk du eksamenspapirene og begynte som lærer?

- Nei, da var det militærtjeneste. Jeg var i Garden, det var en opplevelse. Først var vi på Elverum «for å lære folkeskikk». Deretter gikk turen til Oslo, og jeg skal fortelle deg at det var gutta sine som kunne marsjere. Da

kompaniet marsjerte opp Karl Johan var det som å høre en mann!

Vel hjemme på Kolomoen etter avtjent verneplikt, startet Ola Bekken sin lærerkarriere som så mange andre med diverse vikariater rundt om i kommunen. Men høsten 1928 begynte han ved Hågenrud skole hvor han skulle bli værende til krigens slutt.

- Jeg var lærer i Storskolen forteller han. Det var en tredelt skole, der første og andre klasse gikk sammen i Småbørnskolen. Jeg hadde ansvaret for tredje til sjuendeklasse. Disse ble delt i to grupper som gikk annenhver dag. Sjette og sjuende var en gruppe for seg.

Så ble jeg liksom sjef jeg da - skolemester. Jeg tror ikke jeg var så sjefete....

Jeg var på fornavn med elevene - og de sa Ola til meg. Det var ikke vanlig på den tida, men jeg likte å komme inn på folk, og stive omgangsførmener innbød ikke til det!

Læreren, eller skolemesteren, var midtpunktet i skolekretsen. Han hadde en finger med i det meste som foregikk også utenom skolestua.

- Det var gode dager på mange måter, men

de harde trettiåra fikk vi også merke minnes han med et visst vemod i stemmen. Mange led under matmangel og dårlig med klær. Sosiale forskjeller ble tydeligere, noen av elevene var direkte underernærte og husmenn fikk matlapper av kommunen for å overleve.

Så kom krigen. Skolemesteren ble utkalt dagen etter at tyskerne bombet Elverum, men umiddelbart sendt hjem på grunn av manglende utrustning. To dager senere trakk Ola i kongens klær, og beordret til Jørstadmoen, Åndalsnes og til slutt til Mittet hvor 3000 soldater ble overgitt til tyskerne - deriblant soldat Bekken. Den 29. mai var han hjemme igjen og tilbake på skolen. Han var nå rådgivende medlem i skolestyret, og under krigen ble han skolesjef.

- Det var ikke bare bare, sier Ola og blir svært alvorlig. Det var nazipåbud og hemmelige møter. Skolen måtte stenge på kaldeste vinteren på grunn av vedmangel, men det gikk da på et vis....

Krigen, og ikke minst oppgjøret etterpå ble et vendepunkt for mange. Så også for Ola Bekken. Han vendte ikke tilbake til skolestua.

- Det ble for mye grusier sier han, men det er en historie for seg.

KROPPSARBEID

Lærer Bekken begynte som gårds- og skogsarbeider, vikar på saga og etterhvert ble han «sprengningseksper».

Det finnes vel knapt et menneske på Kolomoen som ikke har vært borti Ola om de skulle rydde tomt eller fjerne stor stein fra åker og eng. Han grov grøfter for vannledning (med spade) og la inn vann hos folk.

- Det som kanskje var mest spennende var å legge ned sementringer i brønner. Da var det å sette seg på ringen og bli heist ned i dypt. Ofte kunne det være ti meter til bums. Det ble mange turer opp og ned, og slitomt var det, men jeg var sterk og frisk. Dessuten er det fint å vite at man har vært til hjelp og nytte, sier han lunt.

Ja, Ola Bekken er en markant skikkelse og en allsidig mann. Han har fungert som kransepallegger i begravelser, han har hjemmedøpt barn, vært talsmann i ulike sammenhenger. Fra 1946 og tredivet år framover var han jaktoppsynsmann i almenningen.

- Jeg er et naturmenneske - det har jeg i arv fra min bestefar som var bjørnejeger. Sjøl skjøt jeg skjelden noe, selvom jeg bar med meg børsa til skogs. Når jeg tok børsa med, våknet jaktinstinket - jeg la bedre merke til alt rundt meg da....

- Hva med alle fuglene i skapet? Jeg kan ikke dy meg. De så da visseilig døde ut.

- De fleste har jeg fått, og etterhvert som jeg ble eldre og klokere innså jeg at livet skulle skjermes, ikke tas. Naturen må vernes, både skogen og alt som er i den!

Der er vel derfor han ble jaktpolit, derfor han medvirket sterkt til å få opprettet Arkjølen naturvernområde i almenningen - og derfor han forer småfuglene hele vinteren...

RINGEN SLUTTET

Ola Bekken invitert til avslutning og vitnemålsutdeling for rundt 240 studenter ved skolen. 70 år etter at han selv var ferdig lærer, er han igjen på plass på lærerskolen og tar del i allsangen, men denne gangen som æresgjest. Han var beveget. Minner fra en tid da de fleste av oss ikke en gang var født, da han selv sto med eksamenspapirene i hånda, strømmer på.

- Mye er nok forandret sier Ola og stryker seg over ansiktet, men sangen er den samme.